

6. Kharutyunyan H. Yndyvudual'naya konstytutsyonnaya zhaloba: evropeyskye tendentsyy systemnoho razvytya. [Harutyunyan, G. Individual constitutional complaint: European tendencies of systemic development] URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-JU\(2011\)018-rus](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-JU(2011)018-rus). [in Russ.].

7. Shevchuk I.M. (2015) Protsedura amparo yak forma konstytutsiynoho kontrolyu v Meksytsi. Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. [The amparo procedure as a form of constitutional control in Mexico. Scientific Bulletin of the International Humanities University] Ser.: Yurysprudentsiya. № 17. S. 148-150. [in Ukr.].

SUMMARY

Nalyvaiko L. R., Zielienina M. V. Models of direct individual access to constitutional justice. The article emphasises that the issue of introducing a constitutional complaint into the national legal system has become a priority with the development of constitutional justice – the institution of constitutional law. Today, when a constitutional complaint is enshrined in Ukraine, the issues of improving its quality and making it accessible to persons entitled to file such a petition with the Constitutional Court of Ukraine remain urgent. In order to develop effective concepts for the development of the constitutional complaint institute, attention is paid to the genesis and existing models that have been implemented in our country for a long time. The concept of direct individual access to constitutional justice is considered. Special emphasis is placed on investigating the models of constitutional complaints that exist in states today, in particular traditional and non-traditional ones. It is stated that direct individual access to a court of constitutional jurisdiction is possible in such forms as: public complaint (*astio popularis*), quasi-public complaint (*quasi astio popularis*), individual proposal, amparo procedure, constitutional appeal. It is noted that it is also possible to appeal to the Constitutional Court in other, non-traditional forms, in particular, in the form of a constitutional appeal, regulated by the Law of Ukraine “On the Constitutional Court of Ukraine”. The opinion of the Venice Commission is that in the context of increased attention to the protection of human and citizen’s rights and freedoms, the model of full constitutional complaint is the most effective.

Keywords: *constitutional complaint, direct individual access to constitutional justice, public complaint, quasi-public complaint, individual proposal, amparo procedure, incomplete regulatory constitutional complaint, full constitutional complaint, constitutional appeal.*

УДК 342.7(477)

DOI: 10.31733/2078-3566-2019-4-11-17

Кириченко Ю. В. ©

доктор юридичних наук, доцент
(Запорізький національний
технічний університет)

ПРАВО НА СВОБОДУ ПЕРЕСУВАННЯ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СТ. 33 КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

Досліджено конституційну практику нормативного регулювання права на свободу пересування, закріпленого в ст. 33 Конституції України та в аналогічних нормах конституцій держав континентальної Європи. Обґрунтовано необхідність внесення змін до ст. 33 Конституції України.

Ключові слова: *конституція, свобода пересування, право на свободу пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України.*

© Кириченко Ю.В., 2019

ORCID iD: <http://orcid.org/0000-0002-1212-1622>

kirichenko_yuriy84@ukr.net

Постановка проблеми. Важливою гарантією свободи особистості, умовою її професійного й духовного розвитку є право на свободу пересування, що являє собою гарантовану державою можливість вільного та безперешкодного переміщення людини в необхідному напрямку в будь-який спосіб і час по території України. Це право проголошено в міжнародно-правових актах із прав людини та у відповідних нормах абсолютної більшості конституцій держав континентальної Європи.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Науково-теоретичним підґрунтям для нашого дослідження стали національне конституційне законодавство та конституційне законодавство держав континентальної Європи, а також наукові праці вчених з обраної проблематики.

Слід наголосити, що сьогодні в Україні не проведено серйозного порівняльно-правового аналізу норм Конституції України та норм конституцій держав континентальної Європи щодо закріпленого в них права на свободу пересування.

Викладене свідчить про актуальність досліджуваної проблеми та потребу в подальших наукових розвідках.

Метою статті є проведення порівняльного аналізу положень норм конституцій України та держав континентальної Європи, у яких закріплено право на свободу пересування, а також формулювання пропозицій щодо вдосконалення положень ст. 33 Конституції України.

Виклад основного матеріалу. Право на вільне пересування в міжнародно-правовій доктрині розглядається як природне й невідчужуване право людини, що складається з кількох чітко сформульованих і взаємозалежних особистих прав людини. Таким же правовим шляхом пішов і вітчизняний законодавець, закріпивши у ст. 33 Конституції України, крім свободи пересування, ряд взаємопов'язаних між собою прав людини, таких як: право на вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, право на повернення в Україну в будь-який час.

Незважаючи на законодавче закріплення, визначення свободи пересування (на доктринальному рівні – права на свободу пересування) не знайшло єдиного розуміння. Так, О. Ф. Динько й Л. В. Федюк пропонують розглядати зазначене право у вузькому значенні – як конституційно-правову категорію, що полягає в самостійному виборі фізичною особою варіанта здійснення будь-якого переміщення, та в широкому сенсі, де свобода пересування, крім переміщень, охоплює вільний вибір місця проживання в межах держави, право вільно залишати територію держави, право будь-коли повернутися до держави свого громадянства або держави постійного проживання [1, с. 6; 2, с. 239]. А за визначенням Р. О. Стефанчука, право на свободу пересування слід розуміти як особисте немайнове право фізичної особи, яке забезпечує їй можливість вільно, на власний розсуд, у будь-якому напрямку, у будь-який спосіб та в будь-який час, за винятком обмежень, які встановлені законом, пересуватися по території України, а також вільно виїжджати за її межі й безперешкодно повернутися в Україну [3, с. 464].

У науці конституційного права залишається дискусійним питання, куди слід відносити право на свободу пересування – до конституційних прав чи до конституційних свобод людини. На думку І. І. Голубки, це пов'язано з певною термінологічною невизначеністю, яка спостерігається під час законодавчого закріплення цього права в Україні та окремих державах Європейського Союзу. І далі вчений стверджує, що право на свободу пересування належить до категорії конституційних прав, а не конституційних свобод [4, с. 59]. Підтримуючи цей висновок, водночас слід додати, що, за нашими дослідженнями, термін «право на вільне пересування» на конституційному рівні закріплено в 20 європейських державах, а термін «свобода пересування» – лише в дев'яти. Наприклад, у п. 1 ст. 44 Конституції Португалії встановлено, що «усі громадяни мають право вільно пересуватися національною територією» [5, с. 533], а в п. 1 ст. 11 Основного Закону Німеччини – «усі німці користуються свободою пересування на всій території Федерації» [5, с. 183].

Як наголошує М. Ф. Анісімова, у Конституції України термін «право» застосовано тільки стосовно вільного залишення території України, щодо пересування законодавець застосував термін «свобода», а для вільного вибору місця проживання взагалі не використав

жодного з названих термінів [6, с. 95]. Тобто в Конституції України не проведено чіткого розмежування цих понять.

Не розмежовано чітко ці поняття і в конституціях деяких європейських держав. Наприклад, у п. 1 ст. 23 Конституції Словаччини зазначено, що «свобода пересування і проживання гарантується», а в п. 2 цієї статті – «кожен, хто законно перебуває на території Словацької Республіки, має право вільно залишити цю територію» [7, с. 118].

Ураховуючи викладене та беручи до уваги те, що в міжнародно-правових актах із прав людини та конституціях більшості європейських держав положення про свободу пересування сформульовано як право, ми пропонуємо для характеристики можливостей, закріплених у ч. 1 ст. 33 Конституції України, замість словосполучення «свобода пересування» закріпити словосполучення «право на свободу пересування», що, на нашу думку, буде більш вдало та точно характеризувати правову сутність досліджуваного явища.

Зі змісту ч. 1 ст. 33 Конституції України випливає, що правосуб'єктністю свободи пересування володіє будь-яка людина, яка позначена безособовим терміном «кожен», який В. І. Іванчо пропонує замінити на словосполучення «громадяни України, а також іноземці та особи без громадянства» [8, с. 64]. На нашу думку, із такою пропозицією важко погодитися, адже «кожен» є загальним терміном, що включає всі категорії громадян. Крім цього, цей термін використано і в міжнародно-правових актах із прав людини та конституціях Албанії, Болгарії, Грузії, Естонії, Польщі, Росії, Сербії, Словенії, Туреччини, Угорщини, Хорватії, Чехії. Водночас у конституціях Андорри й Вірменії застосовано терміни «будь-яка особа» й «кожна особа» відповідно, у конституціях Іспанії і Швейцарії – відповідно «іспанці» та «швейцарки і швейцарці», а в Основному Законі Німеччини – «усі». У конституціях Білорусі, Латвії, Литви, Ліхтенштейну, Македонії, Італії, Португалії, Фінляндії аналізоване право закріплено лише за громадянами цих держав [9, с. 175]. У зв'язку з таким різноманіттям ми вважаємо за доцільне залишити суб'єкт права на свободу пересування таким, як визначено в чинній ч. 1 ст. 33 Конституції України.

Також слід звернути увагу на те, що згідно з п. 1 ст. 12 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права та п. 1 ст. 12 Протоколу № 4 до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод ці права поширюються лише на тих осіб, які на законних підставах перебувають на території будь-якої держави. Дотримуючись вимог названих міжнародно-правових актів, Азербайджан, Вірменія, Грузія, Естонія, Росія, Словаччина, Фінляндія, Хорватія, так само як і Україна, на конституційному рівні закріпили положення, що передбачають наявність законних підстав для перебування на території держави.

Юридична конструкція ч. 1 ст. 33 Конституції України свідчить про те, що основними складовими елементами свободи пересування є вільний вибір місця проживання та право вільно залишати територію України. Але слід зауважити, що в чинному законодавстві та науковій літературі використовують ряд термінів, пов'язаних із позначенням свободи вибору місця проживання та безпосередньо самого місця проживання особи: «право на вільний вибір місця проживання», «місце проживання», «місце перебування», «постійне місце проживання», «тимчасове місце проживання» та «місце фактичного проживання».

Попри поширене застосування поняття «місце проживання» не має однозначного тлумачення, що, на думку С. П. Бритченка, створює на практиці труднощі для реалізації права на свободу пересування та вільний вибір місця проживання, а тому має бути усунуте [10, с. 78]. В одних випадках під терміном «місце проживання» розуміють конкретно визначену нерухомість, придатну для проживання відповідно до встановлених законом стандартів, а в інших – адміністративно-територіальну одиницю. Але, на нашу думку, універсальним формулюванням поняття «місце проживання» слід вважати положення ст. 3 Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні», у якому зазначений термін означає житло, розташоване на території адміністративно-територіальної одиниці, у якому особа проживає, а також спеціалізовані соціальні установи, заклади соціального обслуговування та соціального захисту, військові частини [11].

Слід підкреслити, що вітчизняний законодавець у ч. 1 ст. 33 Конституції України поруч із правом на свободу пересування закріпив і право на вільний вибір місця проживання. Таким шляхом пішли і більшість європейських держав. Наприклад, у ч. 1 ст. 27 Конституції

Македонії зазначено, що «кожен громадянин Республіки Македонія має право вільно пересуватися по території Республіки і вільного вибору місця проживання» [12, с. 438].

Важливою складовою індивідуальної свободи пересування є право вільно залишати територію України. Але, на думку деяких науковців, закріплення терміна «залишення» видається спірним, адже його вживають тоді, коли повернення особи не передбачено, на відміну від поняття «виїзд» [13, с. 79]. Іншої думки дотримується О. Ф. Динько, який відзначає, що слово «залишати» означає вирушати звідкись, покидати щось, а термін «виїжджати» означає їхати, відправлятися куди-небудь. Це стосується також понять «повернення» та «в'їзд». При цьому вчений доходить висновку, що поняття «залишення» й «повернення» є більш місткими та змістовними порівняно зі звуженими поняттями «виїзд» та «в'їзд» [14, с. 109]. До речі, термін «виїзд», «виїжджати» застосували в текстах своїх конституцій Азербайджан (п. III ст. 28), Албанія (п. 2 ст. 38), Андорра (п. 1 ст. 21), Болгарія (п. 1 ст. 35), Вірменія (ч. 2 ст. 25), Литва (ч. 1 ст. 32), Молдова (п. 2 ст. 27), Росія (п. 2 ст. 27), Португалія (п. 2 ст. 44), а обидва терміни «виїзд», «в'їзд», «виїжджати» та «в'їжджати» – лише Греція (п. 4 ст. 5), Іспанія (ч. 2 ст. 19), Сербія (ч. 1 ст. 39) і Чорногорія (ч. 1 ст. 39). Наприклад, у п. 2 ст. 19 Конституції Іспанії записано, що іспанці «мають також право вільно в'їжджати в Іспанію і виїжджати з неї ...» [5, с. 375].

У конституціях європейських держав питання щодо закріплення права вільно залишати територію держави вирішено неоднаково. Так, у конституціях Словенії, Болгарії, Литви право вільно залишати територію країни закріплено разом із правом на свободу пересування та вільний вибір місця проживання на її території, а в конституціях Хорватії, Швейцарії, Італії, Португалії це право поєднується із правом на в'їзд до країни. У той же час у конституціях Вірменії, Фінляндії, Польщі, Словаччини аналізоване право закріплено окремо від інших складових свободи пересування [9, с. 178].

У ч. 1 ст. 33 Конституції України закріплено положення, згідно з яким дозволяється встановлювати законом правовий режим обмеження свободи пересування, що, на думку О. Ф. Динька, робить можливим послаблення конституційного захисту свободи пересування звичайним законом і, виходячи з практики, часто може нівелюватися адміністративними правилами [14, с. 91]. Тобто Конституція України безпосередньо не розкриває зміст таких обмежень, а виносить їх за межі, зараховуючи це питання до сфери регулювання закону. У такий спосіб регламентовано, наприклад, це питання і в ч. 3 ст. 52 Конституції Польщі, де записано, що свобода пересування та вибір місця проживання «можуть підлягати обмеженням, визначеним у законі» [12, с. 693]. Натомість у міжнародно-правових актах із прав людини та в багатьох конституціях держав континентальної Європи обмеження пересування може бути здійснене лише у випадках, які прямо передбачені в їх нормах. Так, у п. 3 ст. 12 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права та в п. 3 ст. 2 Протоколу № 4 до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод містяться приписи, відповідно до яких право на вільне пересування може бути обмежене лише в тих випадках, які є необхідними для охорони державної безпеки, громадського порядку, запобігання злочинності, здоров'я чи моральності населення або прав і свобод інших. Такий підхід застосували і законодавці Болгарії, Греції, Грузії, Естонії, Італії, Литви, Македонії, Німеччини, Сербії, Словаччини, Словенії, Туреччини, Хорватії, Чехії, Чорногорії, закріпивши у своїх конституціях конкретні обставини обмеження права на свободу пересування. Наприклад, у п. 3 ст. 23 Конституції Словаччини встановлено, що ці свободи «може бути обмежено законом, якщо це необхідно для безпеки держави, підтримки громадського порядку, охорони здоров'я або захисту прав і свобод інших осіб, а на обмежених територіях – і в інтересах охорони природи» [7, с. 118].

Але незважаючи на те, що в міжнародно-правових актах та в ряді конституцій європейських держав встановлено вичерпний перелік обставин обмеження досліджуваного права, а також ураховуючи специфіку законодавчої техніки конституційної норми, вважаємо нелогічним і некоректним формулювання будь-яких підстав обмеження свободи пересування в Конституції України. На нашу думку, це питання повинно бути врегульовано виключно галузевим законодавством. І тому не можна погодитися з пропозицією І. І. Голубки, що в ст. 33 Конституції України варто закріпити виключний

перелік випадків, у яких законом може встановлюватися обмеження права на свободу пересування на окремих територіях або до окремих осіб [15, с. 13].

Висновки. Отже, враховуючи європейський досвід регулювання права на свободу пересування та з метою усунення протиріч між положеннями міжнародно-правових актів із прав людини і національним законодавством, пропонуємо ст. 33 Конституції України викласти в такій редакції:

«Кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується право на свободу пересування, право на вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом.

Громадянин України не може бути позбавлений права в будь-який час повернутися в Україну».

Список використаних джерел

1. Динько О. Ф. Зміст і гарантії забезпечення реалізації свободи пересування людини та громадянина в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2003. 18 с.
2. Федюк Л. В. Особисті немайнові права юридичних осіб: монографія. Івано-Франківськ: Прикарпатський націон. ун-т ім. Василя Стефаника, 2013. 500 с.
3. Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту): монографія. Київ: КНТ, 2008. 626 с.
4. Голубка І. І. Право на свободу пересування: окремі теоретико-правові аспекти. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 5. С. 58–61. URL: http://www.pap.in.ua/5_2015/18.pdf.
5. Конституции государств Европейского Союза / под общ. ред. Л. А. Окунькова. Москва: Издательская группа ИНФРА-М-НОРМА, 1997. 816 с.
6. Анисимова М. Ф. Право на свободу передвижения и свободный выбор местожительства в Украине: история, современное состояние и перспективы развития. Запорожье: Дикое Поле, 2005. 207 с.
7. Конституции государств Европы: у 3 т. / под общ. ред. Л. А. Окунькова. Москва: Изд-во НОРМА, 2001. Т. 3. 792 с.
8. Іванчо В. І. Конституційно-правовий статус іноземців в Україні та країнах ЄС: порівняльний аналіз: дис. ... канд. юрид. наук. Ужгород, 2015. 218 с.
9. Кириченко Ю. В. Актуальні проблеми конституційно-правового регулювання прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні в контексті європейського досвіду: монографія. Київ: Центр учбов. літ-ри, 2017. 540 с.
10. Бритченко С. П. Питання законодавчого забезпечення свободи пересування та вільного вибору місця проживання в Україні. *Україна – Німеччина: розвиток законодавства в рамках європейського права*: матеріали укр.-німець. правового семінару (Київ, 21–22 вересня 2005 р.). Київ: Парламентське вид-во, 2006. С. 72–83.
11. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні: Закон України № 1382–IV від 11 грудня 2003 року. *Відомості Верховної Ради України*. Київ, 2004. № 15. Ст. 232.
12. Конституции государств Европы: у 3 т. / под общ. ред. Л. А. Окунькова. Москва: Изд-во НОРМА, 2001. Т. 2. 840 с.
13. Любченко М. О. Законодавче забезпечення права вільно залишати територію України. *Часопис Київського університету права*. Київ, 2015. № 2. С. 78–81.
14. Динько О. Ф. Зміст і гарантії забезпечення реалізації свободи пересування людини та громадянина в Україні: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2003. 220 с.
15. Голубка І. І. Конституційно-правове регулювання права на свободу пересування в Україні та країнах Європейського Союзу: порівняльний аналіз. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. Ужгород, 2014. Вип. 29. Ч. 2. С. 11–14.

Надійшла до редакції 19.09.2019.

References

1. Dyn'ko, O. F. (2003) Zmist i harantiyi zabezpechennya realizatsiyi svobody peresuvannya lyudyny ta hromadyanyna v Ukrayini: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk. [Content and guarantees of realization of freedom of movement of the person and the citizen in Ukraine: the author's abstract. diss. ... Cand. lawyer. Sciences] Kyiv. 18 s. [in Ukr.].
2. Fedyuk, L. V. (2013) Osobysti nemaynovi prava yurydychnykh osib: monohrafiya. Ivano-

Frankiv's'k: Prykarpat-s'kyu natsion. un-t im. Vasylya Stefanyka. [Personal non-property rights of legal entities: a monograph.] 500 s. [in Ukr.].

3. Stefanchuk, R. O. (2008) Osobysti nemaynovi prava fizychnykh osib (ponyattya, zmist, systema, osoblyvosti zdiysnennya ta zakhystu): monohrafiya. [Personal non-property rights of individuals (concept, content, system, features of implementation and protection): monograph.] Kyiv: KNT. 626 s. [in Ukr.].

4. Holubka I. I. (2015) Pravo na svobodu peresuvannya: okremi teoretyko-pravovi aspekty. [The right to freedom of movement: separate theoretical and legal aspects] Porivnyal'no-analitychne pravo. № 5. S. 58–61. URL: http://www.pap.in.ua/5_2015/18.pdf [in Ukr.].

5. Konstytutsyy hosudarstv Evropeyskoho Soyuzu / pod obshch. red. L. A. Okun'kova. Moskva: Yzdatel'skaya hrupa YNFRA-M-NORMA (1997). 816 s. [in Russ.].

6. Anysymova M. F. (2005) Pravo na svobodu peredvyzhenyia y svobodnyy vybor mestozhytel'stva v Ukrainy: ystoryia, sovremennoe sostoyanye y perspektyvy razvytyia. [Right to freedom of movement and free choice of residence in Ukraine: history, current state and prospects for development] Zaporozh'e: Dykoe Pole, 207 [in Russ.].

7. Konstytutsyy hosudarstv Evropy [The Constitution of the States of Europe]: u 3 t. / pod obshch. red. L. A. Okun'kova. Moskva: Yzd-vo NORMA (2001). T. 3. 792 s. [in Russ.].

8. Ivancho, V. I. (2015) Konstytutsiyno-pravovyy status inozemtsiv v Ukraini ta krayinakh YES: porivnyal'nyy analiz [Constitutional and legal status of foreigners in Ukraine and EU countries: comparative analysis]: dys. ... kand. yuryd. nauk. Uzhhorod,. 218 s. [in Ukr.].

9. Kyrychenko, Y.U. (2017) V. Aktual'ni problemy konstytutsiyno-pravovoho rehulyuvannya prav, svobod ta obov'yazkiv lyudyny i hromadyanyna v Ukraini v konteksti yevropeys'koho dosvidu: monohrafiya. [Topical problems of constitutional and legal regulation of rights, freedoms and responsibilities of a person and citizen in Ukraine in the context of the European experience: a monograph] Kyiv: Tsentr uchbov. lit-ry. 540 s. [in Ukr.].

10. Brytchenko, S.P. (2006) Pytannya zakonodavchoho zabezpechennya svobody peresuvannya ta vil'noho vyboru mistysya prozhyvannya v Ukraini. [The issue of legislative support for freedom of movement and free choice of residence in Ukraine] Ukrainyina – Nimechchyna: rozvytok zakonodavstva v ramkakh yevropeys'koho prava: materialy ukr.-nimets. pravovoho seminaru (Kyiv, 21–22 veresnya 2005 r.). Kyiv: Parlament-s'ke vyd-vo, 2006. S. 72–83. [in Ukr.].

11. Pro svobodu peresuvannya ta vil'nyy vybir mistysya prozhyvannya v Ukraini: Zakon Ukrainy № 1382–IV vid 11 hrudnya 2003 roku. [On Freedom of Movement and Free Choice of Residence in Ukraine: Law of Ukraine No. 1382 – IV of December 11, 2003]. Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy. Kyiv (2004). № 15. St. 232. [in Ukr.].

12. Konstytutsyy hosudarstv Evropy [Constitutions of the states of Europe]: u 3 t. / pod obshch. red. L. A. Okun'kova. Moskva: Yzd-vo NORMA (2001). T. 2. 840 s. [in Russ.].

13. Lyubchenko, M. O. (2015) Zakonodavche zabezpechennya prava vil'no zalyshaty terytoriyu Ukrainy [Legal support of the right to leave the territory of Ukraine]. Chasopys Kyiv's'koho universytetu prava. Kyiv,. № 2. S. 78–81. [in Ukr.].

14. Dyn'ko, O. F. (2003) Zmist i harantiyi zabezpechennya realizatsiyi svobody peresuvannya lyudyny ta hromadyanyna v Ukraini [Content and guarantees of realization of freedom of movement of the person and the citizen in Ukraine]: dys. ... kand. yuryd. nauk. Kyiv. 220 s. [in Ukr.].

15. Holubka, I. I. (2014) Konstytutsiyno-pravove rehulyuvannya prava na svobodu peresuvannya v Ukraini ta krayinakh Yevropeys'koho Soyuzu: porivnyal'nyy analiz. [Constitutional regulation of the right to freedom of movement in Ukraine and the European Union: a comparative analysis] Naukovyy visnyk Uzhhorod's'koho natsional'noho universytetu. Seriya: Pravo. Uzhhorod. Vyp. 29. CH. 2. S. 11–14. [in Ukr.].

SUMMARY

Kyrychenko Yu. V. Right to freedom of movement: theoretical and legal aspects of improvement of Art. 33 Constitutions of Ukraine. The constitutional practice of normative regulation of the right to freedom of movement enshrined in Art. 33 of the Constitution of Ukraine and similar norms of the constitutions of the states of continental Europe. The necessity to make changes to Art. 33 of the Constitution of Ukraine.

An important guarantee of the freedom of the individual, the condition of his

professional and spiritual development is the right to freedom of movement, which is a guaranteed by the state the possibility of free and unimpeded movement of a person in the necessary direction in any way and time in the territory of Ukraine. This right is enshrined in international human rights instruments and in the relevant norms of the vast majority of the constitutions of the states of continental Europe.

The right to free movement in international legal doctrine is regarded as a natural and inalienable human right, consisting of several well-defined and interdependent personal human rights. The same legal path went and domestic lawmaker, securing in Art. 33 of the Constitution of Ukraine, in addition to freedom of movement, a number of interrelated human rights, such as the right to freely choose their place of residence, the right to freely leave the territory of Ukraine, the right to return to Ukraine at any time. In the science of constitutional law, the question remains as to where the right to freedom of movement should be attributed to constitutional rights or constitutional freedoms.

There is no clear delineation of these concepts in the constitutions of some European countries. For example, in item 1 of Art. 23 of the Slovak Constitution states that “freedom of movement and residence is guaranteed” and in paragraph 2 of this article - “anyone lawfully resident in the territory of the Slovak Republic has the right to leave this territory freely”.

Therefore, taking into account the European experience in regulating the right to freedom of movement and in order to eliminate the contradictions between the provisions of international human rights instruments and national legislation, we propose Art. 33 of the Constitution of Ukraine shall be read as follows:

“Everyone who legally resides in the territory of Ukraine is guaranteed the right to freedom of movement, the right to freely choose his place of residence, the right to freely leave the territory of Ukraine, with the exception of restrictions established by law.

A citizen of Ukraine cannot be deprived of the right to return to Ukraine at any time”.

Keywords: *constitution, freedom of movement, right to freedom of movement, free choice of residence, right to freely leave the territory of Ukraine.*

УДК 378

DOI: 10.31733/2078-3566-2019-4-17-23

Марченко О.В. ©

доктор філософських наук, доцент
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

СВІТОГЛЯДНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У СУЧАСНОМУ ПРОСТОРИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Особистість як суб'єкт міжособистісних відносин є носієм найрізноманітніших когнітивних, діяльнісних, комунікативних, творчих властивостей. Відповідно й сам освітній простір має складну структуру, адже включає у себе світ знань та освітніх цінностей, виховні ідеали й освітні стратегії, а також діяльнісно-комунікативну взаємодію й взаємовідносини суб'єктів освіти. Саме тому взаємодію в освітньому просторі слід розуміти як гармонійне співіснування цих інтересів, як «зустріч» і співпрацю їхніх емоційних, вольових, комунікативних та інших втілень.

Ключові слова: *світогляд, взаємодія, вища освіта, освітній простір, глобалізація.*

© Марченко О.В., 2019

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-2069-9942>

lina728@ukr.net